

12^ο διεθνές σεμινάριο-Συνάντηση για το Ρεμπέτικο

12th International Rebetiko Seminar-meeting

**Λαογραφικό και Εθνολογικό Μουσείο
“Μάνου και Αναστασίας Φαλτάιτς”
ΠΕ.Α.Π του Δήμου Σκύρου
Folklore Museum “Manos and Anastasia Faltaits”
PEAP Skyros Municipality**

Σκύρος, 18 έως 25 Ιουλίου 2021

Skyros, 18 to 25 July 2021

ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ ΣΕΜΙΝΑΡΙΟΥ

PROCEEDING'S OF THE SEMINAR

Περιεχόμενα

Περιεχόμενα	2
Εισαγωγή	3
Introduction	4
Καλωσόρισμα του Δημάρχου Σκύρου κ. Νικόλαου Μαυρίκου.....	5
Welcome of the Mayor of Skyros Mr. Nikolaos Mavrikos.....	6
“Ο αριστοκράτης του ρεμπέτικου τραγουδιού Στέλιος Κερομύτης” Γιώργος Μακρής.....	7
“The aristocrat of rebetiko song Stelios Keromitis” George Makris	14
“ Το Ρεμπέτικο δεν είναι σημαία ευκαιρίας” Γιώργος Μακρής.....	19
“ Rebetiko is not a flag of opportunity” George Makris.....	23
Οι συμμετέχοντες στο 12 ^ο διεθνές σεμινάριο-συνάντηση για το ρεμπέτικο στην Σκύρο	26
12 th International rebetiko seminar-meeting participants, Skyros Island.....	26
Στιγμιότυπα από το 12 ^ο σεμινάριο-συνάντηση για το ρεμπέτικο στην Σκύρο	27
Highlights of the 11th Seminar on rebetiko and folk song in Skyros.	27

Εισαγωγή

Αγαπητοί φίλοι,

Ελπίζουμε και προχωράμε! ...τολμήσαμε! Δύσκολη χρονιά και η φετινή αλλά τηρώντας τα υγειονομικά μέτρα, με προσοχή και σε συνεργασία με τους τοπικούς φορείς πραγματοποιήσαμε τη συνάντησή μας για το ρεμπέτικο τραγούδι, όπως πάντα στην «Ανεμόεσσα» Σκύρο. Το τραγούδι ανέβηκε στα χείλη μας, γέμισε τις καρδιές μας και το χαμόγελο φώτισε πάλι τα μάτια μας...

Μετά τη δύσκολη περίοδο για όλο τον κόσμο, που δημιούργησε η υγειονομική κρίση λόγω πανδημίας και μας υποχρέωσε να αναβάλουμε το Σεμινάριο-Συνάντηση για το ρεμπέτικο το 2020, καταφέραμε τον Ιούλιο του 2021 να ξαναβρεθούμε στο αγαπημένο μας νησί για να ανταλλάξουμε χαμόγελα, προσδοκίες για ένα αισιόδοξο μέλλον και να χαρούμε τη μουσική μας στο φυσικό περιβάλλον του νησιού.

Τηρώντας με αίσθημα ευθύνης, όλα τα μέτρα και τις συνεχείς οδηγίες που λαμβάνονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, την Ελληνική Κυβέρνηση και την Τοπική Αυτοδιοίκηση στον τομέα της Υγείας, προκειμένου να αντιμετωπιστεί η επιδημία του Covid-19 στη χώρα μας, πραγματοποιήσαμε το 12^ο διεθνές σεμινάριο-συνάντηση για το Ρεμπέτικο, 18-25 Ιουλίου 2021 στη Σκύρο. Υπεύθυνος των μουσικών μαθημάτων είναι ο μουσικός Σπύρος Γκούμας και οργανωτικός υπεύθυνος ο Γιώργος Μακρής. Αρωγοί στην προσπάθειά μας αυτή -όπως πάντα- το Μουσείο Φαλτάιτς, το ΠΕ.Α.Π του Δήμου Σκύρου και η Σκύρος Ναυτική Εταιρεία (ΣΝΕ), που μας καλοδέχονται στους φιλόξενους χώρους τους για να αρμενίσουμε όλοι μαζί στο όμορφο ταξίδι της λαϊκής μας μουσικής.

Το Σεμινάριο, μαζί με τις παράλληλες και ανοιχτές στο κοινό εκδηλώσεις του, τις απολαυστικές βραδιές με ρεμπέτικη μουσική στις γραφικές ταβέρνες του νησιού, την ρεμπέτικη συναυλία στο θέατρο Φαλτάιτς καθώς και άλλα μουσικά δρώμενα είναι ένας θεσμός ο οποίος ξεπερνά τα όρια της Ελληνικής επικράτειας. Η εμβέλεια του φτάνει μέχρι τη Σουηδία, το Βέλγιο, το Λουξεμβούργο, την Τουρκία, την Κύπρο, τη Φινλανδία, την Αγγλία, τη Γαλλία, την Ολλανδία, το Ισραήλ κ.λπ. Επί πλέον, έχει καταδείξει την ανάγκη διατήρησης και προβολής του ρεμπέτικου τραγουδιού, ως μιας από τις βασικές διαχρονικές συνιστώσες του αστικού λαϊκού μας πολιτισμού, ιδιαίτερα μετά την αναγνώριση και εγγραφή του Ρεμπέτικου στον κατάλογο της UNESCO για την Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά της Ανθρωπότητας, τον Δεκέμβριο του 2017.

Η ομαδική εθελοντική μας προσπάθεια βασίζεται στην αγάπη μας για την αστική λαϊκή μουσική μας παράδοση, η οποία μας σπλίζει με κέφι, μεράκι και δύναμη για να ξεπερνάμε πολλές δυσκολίες που παρουσιάζονται. Μαζί με τους παλαιούς και νέους φίλους μας, συνεχίζουμε το μουσικό μας ταξίδι με πυξίδα την αγάπη μας για το λαϊκό τραγούδι και τους επώνυμους και ανώνυμους συντελεστές του, οι οποίοι συνέβαλαν στη δημιουργία αυτής της λαϊκής μουσικής.

Γιώργος Μακρής και Σπύρος Γκούμας

Introduction

Dear friends,

We hope and we're going on! We dared! This year was also a difficult year, but keeping the hygienic measures, with care and in cooperation with the local State bodies, we held our meeting for the rebetiko song, as always in "Anemoessa" Skyros. The song rose to our lips, filled our hearts and the smile lighted our eyes again...

Keeping all the measures and the continuous instructions taken by the European Union, the Greek Government and the Local Municipality in the field of Health, in order to deal with the epidemic of Covid-19 in our country, we held the 12th international seminar-meeting for Rebetiko, July 18-25, 2021 in Skyros Island. Responsible for the lessons is the musician Spyros Goumas. Responsible for administration is George Makris. Our supporters in this action is, as always, the Folklore Museum "Manos and Anastasia Faltaitis" and the PE.A.P of Skyros Municipality as well as the Skyros Shipping Co. (SNE) which welcome us in their hospitable places and we all enjoy the beautiful journey of our rebetiko music.

The seminar-meeting, together with the parallel and open to the public events is an institution, which exceeds the limits of the Greek territory. Its range reaches Sweden, Belgium, Luxembourg, Turkey, Cyprus, Finland, England, France, Netherlands, Israel, etc. Moreover, the seminar preserves and promotes the value of rebetiko song as one of the main diachronic components of our urban civilization. Its timeless value brings new data to our music, contributing to the creative abilities and improvement of new musicians and their musical expression especially after the recognition and registration of Rebetiko in the UNESCO List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity, December 2017.

The voluntary effort of our team is based on our love for music tradition, enriches us with enthusiasm, passion and power to overcome many daily difficulties. Together with our old and new friends, we continue our musical journey with our love for rebetiko song and all eponymous and anonymous musicians, who contributed to its creation.

George Makris and Spyros Goumas

***Έναρξη 12ου διεθνούς σεμιναρίου συνάντησης για το
ρεμπέτικο τραγούδι 18 Ιουλίου 2021-Αίθριο Μουσείου Μάνου
και Αναστασίας Φαλτάιτς***

Καλωσόρισμα του Δημάρχου Σκύρου κ. Νικόλαου Μαυρίκου

Φίλοι και φίλες,

Με μεγάλη χαρά βρίσκομαι σήμερα ανάμεσά σας, για να γιορτάσουμε την έναρξη της συνάντησης για το ρεμπέτικο και λαϊκό τραγούδι για 12η συνεχή χρονιά.

Θέλω να συγχαρώ ιδιαίτερα τους διοργανωτές και το Μουσείο Φαλτάιτς που φιλοξενεί αυτή την εκδήλωση.

Η προσπάθεια του Γιώργου Μακρή και του Σπύρου Γκούμα για τις μουσικές αυτές συναντήσεις που ξεκίνησε το 2009 στη Σκύρο έχει γίνει πλέον θεσμός.

Κατόρθωσαν με το ρεμπέτικο τραγούδι να μεταφέρουν διαχρονικά όλες τις αξίες του λαϊκού μας πολιτισμού και μας καλούν να τις βιώσουμε και σήμερα.....

Το ρεμπέτικο τραγούδι είναι ένα είδος αστικού τραγουδιού που γεννήθηκε στην αναπτυσσόμενη οικονομικά και πολιτιστικά Σμύρνη από τα μέσα του 19ου αιώνα. Το μουσικό του ύφος δέχθηκε πολλές επιδράσεις από τη Δύση και την Ανατολή και υπηρετήθηκε από σπουδαίους Έλληνες συνθέτες και τραγουδιστές. Γεννήθηκε σε δύσκολες εποχές και εκφράζει τις δυσκολίες αυτές μαζί με τη δύναμη και την ελπίδα για μια καλύτερη ζωή.

Μετά την απελευθέρωση καταξιώθηκε ως λαϊκή μουσική ευρείας αποδοχής και κορυφαίοι συνθέτες και τραγουδιστές/στριες όπως ο Βασίλης Τσιτσάνης, ο Γιάννης Παπαϊωάννου, η Σωτηρία Μπέλλου, ο Μάρκος Βαμβακάρης, η Μαρίκα Νίνου, ο Απόστολος Καλδάρας και άλλοι μετέφεραν τις αξίες του, την ιδιαίτερη αισθητική και το ύφος του στην καθημερινότητα του Έλληνα.

Είναι λοιπόν συμβολική στιγμή, σύμφωνα με αυτά που βιώνουμε, που σήμερα εδώ γιορτάζουμε όλοι μαζί την ιστορία του και την ανάδειξή του σε βασικό στοιχείο της πολιτιστικής μας κληρονομιάς.

Η ζωντανία του είναι πιο επίκαιρη από ποτέ.

Ας την απολαύσουμε!

***Opening of the 12th international seminar-meeting for rebetiko
song July 18, 2021 - Atrium of the Museum of Manos and
Anastasia Faltaits***

Welcome by Skyros Island Mayor, Mr. Nikolaos Mavrikos

Dear Friends,

It is a great pleasure for me that I am among you today, to celebrate the beginning of the meeting for the rebetiko and folk song for the 12th consecutive year.

I would especially like to congratulate the organizers and the Faltaits Museum that hosts this event.

The effort of George Makris and Spyros Goumas for these musical meetings that began in 2009 in Skyros has now become an institution.

With the rebetiko song, they managed to convey all the values of our popular culture over time and invite us to experience it today ...

Rebetiko song is a kind of urban song that was born in the economically and culturally developed Smyrna from the middle of the 19th century. Its musical style received many influences from the West and the East and was served by great Greek composers and singers. It was born in difficult times and expresses these difficulties along with strength and hope for a better life.

After the liberation of the German occupation, it became known as a popular folk music and leading composers and singers such as Vassilis Tsitsanis, Giannis Papaioannou, Sotiria Bellou, Markos Vamvakaris, Marika Ninou, Apostolos Kaldaras and others transfer its style and values into the daily life of the Greek people.

It is therefore a symbolic moment, according to what we are experiencing. Today we all celebrate together its history and its emergence as a key element of our cultural heritage.

Its vitality is more relevant than ever.

Let's enjoy it!

“Ο αριστοκράτης του ρεμπέτικου τραγουδιού Στέλιος Κερομύτης”

Γιώργος Μακρής

Ο Στέλιος Κερομύτης ή Κηρομύτης γεννήθηκε στον Πειραιά το 1908 και πέθανε στις 6 Μαρτίου 1979 και κηδεύτηκε στο Νεκροταφείο της Αναστάσεως στο Κερατσίνι.

Στέλιος Κερομύτης ή Κηρομύτης, γνωστός και με το παρατσούκλι Μπούμπης ή Αριστοκράτης ή κομψευόμενος (Ντιστεγκές- distingué).

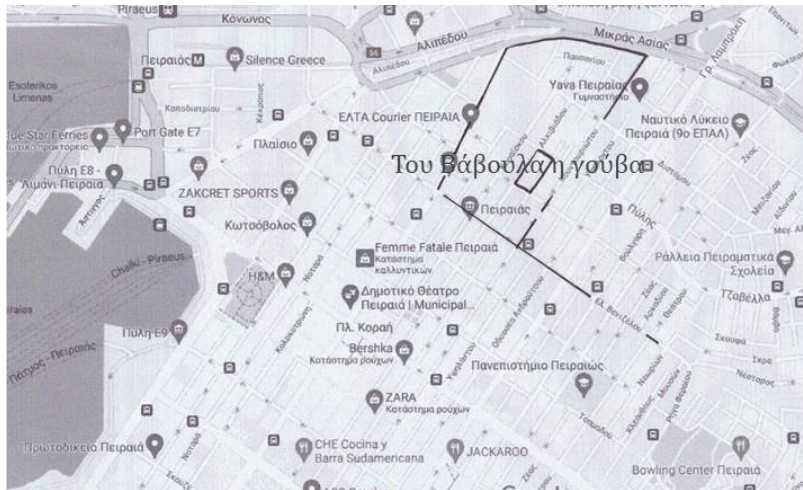
Ο Κερομύτης, ως οργανοπαίκτης είχε ιδιαίτερη εκφραστικότητα στην τεχνοτροπία των ταξιμιών γνωρίζοντας άριστα τις τεχνικές των καραντουζενιών (συνδυασμός κουρδισμάτων και κλιμάκων για ειδικές ομάδες τραγουδιών)⁽¹⁾. Θεωρείται ένας από τους πρωτεργάτες του ρεμπέτικου, ιδιαίτερα την κλασική περίοδο του Πειραιώτικου ρεμπέτικου, του πυρήνα δηλαδή (1932-1940). Το 1934, ύστερα από πρόταση του Στράτου Παγιουμτζή, ο Στέλιος Κερομύτης ξεκίνησε την επαγγελματική του καριέρα. Η φωνή του έμοιαζε με του Μάρκου και ο Τσιτσάνης που υπήρξε 17 χρόνια συνεργάτης του, την χαρακτήριζε «λιονταρίσια». Στην ODEON PARLOFON θέλανε τον Κερομύτη για αντίπραξη και ανταγωνισμό στην COLUMBIA, η οποία αξιοποιούσε τη φωνή του Μάρκου.

Πρώτος δίσκος του το 1937 ήταν το τραγούδι «Μες στου Βάβουλα τη γούβα» σε δρόμο ραστ <https://youtu.be/-YQcAmWX8uE> ενώ στην άλλη πλευρά του δίσκου βρίσκεται το επίσης τραγούδι του Κερομύτη «Το λάθος μου αισθάνομαι»⁽²⁾ <https://youtu.be/eYv6lruhqjw> που τραγουδάει ο Στράτος Παγιουμτζής.

Η δισκογραφική παρουσία του Κερομύτη είναι περιορισμένη. Με μία μικρή έρευνα που κάναμε, βρήκαμε 16 τραγούδια του, τα οποία υπογράφει σαν συνθέτης και στα περισσότερα και στιχουργός. Υπάρχει και ένα σκωπτικό τραγούδι που κυκλοφορεί στο διαδίκτυο με τίτλο «γεράματα» χωρίς στοιχεία που να πείθουν ότι ανήκει στον Κερομύτη.

Η συμμετοχή του σαν επιδέξιος οργανοπαίκτης και τραγουδιστής σε τραγούδια άλλων συνθετών υπερβαίνει τα 40.

Παρόλο που η δισκογραφική παρουσία του Κερομύτη είναι περιορισμένη, η συμμετοχή του στα μουσικά πάλκα και η μουσική επιρροή του ήταν αντιστρόφως ανάλογη και αρκετά έντονη. Ίσως, η καλή οικονομική κατάσταση της οικογένειάς του επέτρεπε αρκετές φορές να είναι επιλεκτικός στις επαγγελματικές επιλογές του.

Σχεδιάγραμμα της περιοχής Γούβα

Ποιος θα μπορούσε να το φανταστεί ότι μια περιοχή του Πειραιά, με σημαντική υψομετρική διαφορά (ήταν σημαντικά χαμηλότερη από την υπόλοιπη περιοχή) θα απαθανατιζόταν με ένα τραγούδι του ρεμπέτικου. Σε γενικές γραμμές η περιοχή της Γούβας (απέναντι από το εργοστάσιο του Κεράνη) περικλείεται μεταξύ των οδών Ομηρίδη, Σκυλίτση (παράλληλη της σιδηροδρομικής γραμμής Πειραιάς Φάληρο), Λεωφόρο 34ου Συντάγματος (αρχή Ηρώων Πολυτεχνείου), Ελευθερίου Βενιζέλου-Παύλου Κουντουριώτη - Πύλης και Ευαγγελιστριάς. Το τμήμα της οδού Πύλης μεταξύ των παράλληλων οδών Αλκιβιάδη και Πραξιτέλους παρουσίαζε την πιο σημαντική υψομετρική διαφορά από την υπόλοιπη τοπογραφία της περιοχής.

Λέει ο Κερομύτης

«...Ο μπαμπάς μου ήταν πολύ αυστηρός. Ήθελε να ντύνομαι με κουστούμι και γραβάτα, να είμαι κύριος. Μου έλεγε να μη εκτιμώ τα λεφτά αλλά να είμαι κύριος και αξιοπρεπής. Να έχω χαρακτήρα να πούμε... Ο πατέρας μου, επειδή ήξερε να παίζει αρμόνικα, κάποια στιγμή το γύρισε στο μπουζούκι και έπαιζε μετρημένα κι όμορφα. Χαρίλαο τον λέγανε το μπαμπά μου και ήταν Πειραιώτης, γεννημένος στου Βάβουλα τη Γούβα, όπως κι εγώ, αλλά είχε καταγωγή από την Προύσα.

Βαβουλά τη λέγανε τη γούβα οι παλιοί, από το όνομα ενός σπλαρχηγού του '21 που αγόρασε κτήματα στα βαλτόνερα για να κάνει προκοπή μαζί με τη φαμελιά του και να ζήσουνε καλά στο λιμάνι.

Ο μπαμπάς μου έκανε πολλά χρόνια στρατιώτης από το 1916 που πήγε φαντάρος μέχρι το '24. Έκανε μια κουτουράδα στο στρατό, μια λιποταξία να πούμε και του κάτσανε μια μεγάλη ποινή θητείας. Όμως, στη Μικρά Ασία που έκανε φαντάρος για ένα μεγάλο διάστημα, έμαθε μπουζούκι από κάτι μάγκες φαντάρους.

Ήταν παραλής ο πατέρας μου, είχε επιχείρηση καθαρισμού πλοίων. Μέχρι και με τη Σχολή Ναυτικών Δοκίμων έκανε δουλειές. Τον βοήθαγα κι εγώ στην οικογενειακή μας επιχείρηση μέχρι που έγινα επαγγελματίας μουσικός. Είχαμε στην αρχή άλογα και κάρα. Φορτώναμε στην αυλή τα πράγματα στα κάρα και μαζί με τους εργάτες μας πηγαίναμε για δουλειά στα βαπόρια στην ακτή Τσελέπη και αλλού, όπου χρειαζότανε. Όταν δεν είχα δουλειά στα παπόρια και μετά που ανέβηκα στο πάλκο ντυνόμουνα στην πένα στο καντίνι. Έμοιαζα με δικηγόρο με «ντιστεγκέ», όπως λέγανε στις εταιρείες που έβαλα (ηχογράφησα) τα τραγούδια μου ή τραγούδησα άλλων. Οι παλιοί όταν φόραγα σκληρό κολλάρο και γραβάτα με κοροϊδεύανε. Εγώ όμως τους έλεγα να είσαι μπερμπάντης αλλά να μην φαίνεσαι. Σιγά – σιγά με ακολουθήσανε όλοι. Καβάλαγα και το μηχανάκι μου, για να μη χάνω χρόνο κι έκανα τις δουλειές μου».

Μικρή ηλικία και εκμάθηση μπουζουκιού:

«Ο πατέρας μου έκρυβε το μπουζούκι του μέσα σε μια ντουλάπα του σπιτιού. Είχα κάνει αντικλείδι και έπαιρνα το μπουζούκι στα χέρια μου, όταν έλειπε ο πατέρας. Έπαιζα ντράνγκα-ντρούγκα, ό,τι είχα κλέψει από τα παιξίματα του πατέρα μου, έπαιζα καλαμπόρτζικα πράγματα. Είμαι αυτοδίδακτος. Ο πατέρας δεν καταλάβαινε πως ξεκουρδιζόταν το μπουζούκι του παρόλο που το είχε κλειδωμένο. Κάποια στιγμή με έπιασε στα πράσα και με έκανε του αλατιού, 6-7 χρονών ήμουνα. “Δεν θα σε κάνω εγώ αλήτη να γυρνάς και να παίζεις στα καπηλειά και τους τεκέδες. Θα γίνεις σωστός άνθρωπος, θέλεις-δεν θέλεις. Δεν θα κάνεις του κεφαλιού σου να με κοροϊδεύει η κοινωνία”.

«Εγώ λοιπόν, ακούγοντας τον πατέρα μου να παίζει, σιγά-σιγά ξεμουαλιζόμουνα όλο και περισσότερο, γιατί είχα, φαίνεται τη μανία της μουσικότητας».

«Τομπουρλίκια» Τούντας/Κερομύτης/Γεωργακοπούλου 1940 https://youtu.be/-6w_v48s9v0
μπουσελίκ διατονικό.

Από το 1920 δειλά-δειλά στην αρχή, το μπουζούκι και το μπαγλαμαδάκι, αρχίζουν να διαδίδονται και να διεισδύουν στις παρέες και να τις διασκεδάζουν, όπου αυτές συναντιόνται είτε στα μικρά ταβερνάκια και κουτούκια, είτε σε αυλές και γλεντάκια στις φτωχογειτονιές, είτε ακόμα στους χώρους των φυλακών και των τεκέδων το ρεμπέτικο τραγούδι αυτό το δημιούργημα από το λαό και για το λαό αρχίζει να διεκδικεί το χώρο του...

Οι πιο γνωστοί, από τους παλιούς μπουζουξήδες, άλλοι ήτανε παλληκαράκια και άλλοι ώριμοι άντρες. Στις πιάτσες του Πειραιά και τις Αθήνας κυκλοφορούσαν: ο Μιμίκος ο Μπογιατζής ή Μουστάκιος, τα αδέρφια Νίκος και Γιώργος Σκριβάνος, ο Θανάσης Μανέτας (ο πρώτος επαγγελματίας που ζούσε από τη μουσική του μπουζουκιού του και ο πρώτος που ηχογράφησε με μπουζούκι στον Ελλαδικό χώρο το 1931 μαζί με κάποιον Σπαχάνη στο τραγούδι), ο Γιώργος Σκούρτης, ο πολύ σκληρός Απόστολος Ζυμαρίτης, ο Ρεγγίνας, ο Χαρίλαος Κερομύτης, ο Γιάννης Μιχαλαρέας (Γυαλιάς), ο Συριανός Νίκος Αίβαλιώτης (φίλος του Ντομένικου, πατέρα του Μάρκου), ο Μιλάνος, ο Ξενάκης, ο Μιχάλης Πατρινός, ο Γιοβάν Τσαούς κ.α. Από τους μπαγλαματζήδες γνωστοί ήταν οι: Γιώργος Νιανιούρης γύρω στο 1912, ο Αντρικάκης, ο Γιώργος Παράκιος και άλλοι, γυρολόγοι μουσικοί. Οι περισσότεροι που παίζανε για το κέφι τους -όπως και ο Γ. Μπάτης μέχρι το '32 που ξεκίνησε να ηχογραφεί- στις ταβέρνες και στους τεκέδες, ενώ μερικοί από αυτούς ήταν οι πρώτοι επαγγελματίες στο είδος τους. Οι πιο πολλοί μάθανε το όργανο στη φυλακή, όπου βρέθηκαν από κάποιο παράπτωμα.

«Λέγανε ότι όσοι παίζανε μπουζούκι και όσοι είχανε νταραβέρια με μπουζουξήδες ήταν “υπόκοσμος”. Μεγάλο λάθος. Κακίες και μίσος για το μπουζούκι και το ρεμπέτικο ήτανε αυτά τα λόγια. Αυτό το τραγούδι είναι βγαλμένο από το λαό για τον ίδιο τον λαό. Λέει τα πάντα. Την αγωνία τον πόνο, τη λαχτάρα για ένα καλύτερο αύριο, την αρρώστια, τη φτώχεια, την ανεργία, την περιφρόνηση του μετανάστη και του πρόσφυγα, τον έρωτα, το πάθος, τη μπαμπεσιά και την μπέσα. Με άλλα λόγια περιγράφει με αδρή μουσική και στίχο, τον καημό και τον πόνο του ανθρώπου.

Ναι, είναι γεγονόςς πίνανε κανένα τσιγάρο, που και που, στο κάτω-κάτω δεν κάνανε κακό σε κανέναν. Για να ξεχάσουνε για λίγο τα προβλήματα κάνανε κανένα αργιλέ ή πίνανε ένα ούζο παραπάνω. Ούτε κλέφτες ήτανε, ούτε απατεώνες, ούτε φονιάδες ούτε φυγόπονοι. Δουλεύανε όπου είχε δουλειά και μεροκάματο, στα λιπάσματα, στα σφαγεία, στις οικοδομές, βαρκάρηδες στο λιμάνι, μεταφορείς και βάλε. Έπρεπε να ζήσουν τις οικογένειες τους κι αυτοί.

Δεν το γούσταραν το ρεμπέτικο και το κυνηγούσαν οι κυβερνήσεις και τα κόμματα, γιατί δεν το ελέγχανε, γι' αυτό. Το μαυρίζανε δηλαδή το ρεμπέτικο γιατί τους ξεπερνούσε.

Και όπως έλεγε ο Μπαγιαντέρας για τις ρεμπέτικες παρέες “...πίνανε κάνα άργιλέ, κατά τ'άλλα ήτανε νοικοκυραίοι. Άλλοι ψαράδες, άλλοι αραμπατζήδες, άλλοι στο τελωνείο...”

Το σπίτι του Κερομύτη στην Αμφιάλη (οδός Κωνσταντινουπόλεως 57, στάση Νερό, στα Βαγονάκια) και το μηχανάκι σκεπασμένο...

Παρ' όλες τις απαγορεύσεις και το ξύλο που έφαγε από τον πατέρα του, όπως είπαμε, παίρνει τα πρώτα μαθήματα κρυφακούγοντας και βλέποντας τον Χαρίλαο, αλλά και από άλλους παλιότερους μπουζουκτσήδες στα κουτούκια του Πειραιά. Το 1923 γνωρίζεται με το Μάρκο Βαμβακάρη, με τον οποίο γίνονται καλοί φίλοι. Μετά το 1925 φαντάρος στον Πειραιά ο Μάρκος, συχνάζει στο ίδιο καφενείο όπου πήγαινε και ο Κερομύτης, για να εξασκηθεί με το κρεμασμένο στον τοίχο μπουζούκι. Έχοντας αποκτήσει αυτοπεποίθηση για το παίξιμό του αρχίζει -όπως και άλλοι μπουζουκτσήδες της γενιάς του, ο Μάρκος, ο Δημήτρης Γκόγκος, ο Δελιάς, ο Καρυδάκιος- να παίζει σε διάφορα ιδιωτικά γλέντια και ταβερνάκια μαζί με την παρέα του. Το μουσικό ιδίωμα του ρεμπέτικου σιγά-σιγά παίρνει συγκεκριμένο "ύφος" και το μουσικό κίνημα του απογειώνεται και απλώνει τον ήχο του στην κοινωνία μέχρι σήμερα.

Στα 1934 έχουμε το μουσικό μπαμ του ρεμπέτικου με τη δημιουργία της μουσικής τετράδος του Πειραιά, της πρώτης ρεμπέτικης κομπανίας με τους Μάρκο Βαμβακάρη, Ανέστη Δελιά, Γιώργο Μπάτη και Στράτο Παγιουμτζή με τακτικές εμφανίσεις αποκλειστικά σαν ρεμπέτικο σχήμα στη μάντρα του Σαραντόπουλου στην Ανάσταση, στον Πειραιά. Μετά από λίγο καιρό αποχωρεί ο Δελιάς ύστερα από μια διαφωνία λόγω της "χαρτούρας" με τον Μάρκο και τη θέση του παίρνει ο Κερομύτης. Έτσι κάνει την πρώτη του εμφάνιση στα λαϊκά πάλκα, αρχικά στου Κερατζάκη στην Ανάσταση του Πειραιά και αργότερα στο "Δάσος" του Α. Βλάχου στο Βοτανικό. Πάντα ντυμένος με την τελευταία λέξη της μόδας απέκτησε από τους συναδέλφους του το παρατσούκλι "αριστοκράτης», βλέπετε ο μπαμπάς του ήτανε, όπως έλεγε "παραλής".

Όπως αναφέραμε, το 1937 γραμμοφώνησε τα πρώτα του τραγούδια: «Στου Βάβουλα τη γούβα» και το «Το λάθος μου αισθάνομαι» στην Columbia με παρότρυνση του Στράτου Παγιουμτζή. Αν και επαγγελματίας σχεδόν δεν είχε ανακοινώσει τίποτα στον πατέρα του για την ηχογράφιση. Όταν σε ένα καφενείο ο πατέρας του άκουσε τις ηχογραφήσεις αυτές, παρόλο που του άρεσαν, στο σπίτι έριξε ευθύνες στη γυναίκα του για την κατάντια του γιού τους που διέσυρε το οικογενειακό τους όνομα στην κοινωνία και της χρέωσε ότι ο Στέλιος με τα καμώματά του αυτά συμπεριφέρεται σαν "μπαλαρίνα"... Το αρχικό αποτέλεσμα ήτανε πατέρας με γιο να κάνουνε δυο χρόνια περίπου να μιλήσουν μεταξύ τους. Πάνω στα δυο χρόνια πίνανε ουζάκι στην αυλή τους παίζοντας με τα μπουζούκια τους και η μητέρα του τους έλεγε "άντε εκεί που δεν μιλούσαταν φτιάξατε και κομπανία".

Ο Στέλιος με τον πατέρα του Χαρίλαο Κερομύτη στην αυλή τους

Αφηγείται ο Κερομύτης: «Τότε (παλιά δηλαδή) ένα σπάσιμο ήταν πρόκληση καθαρή. Από τον καιρό που το όργανο το κάνανε ταραντέλα, οι τραγουδιστάδες γίνηκαν καραγκιόζηδες και έχουνε δέκα γυναίκες πάνω στο πάλκο και το έχουνε κάνει βαριετέ, δεν ζυγώνουν οικογένειες. Μέχρι το '50 ερχόντουσαν οικογένειες με τα παιδιά τους, τις κόρες τους, τους συγγενείς τους. Ερχότανε καλός κόσμος. Οι λίγοι σκάρτοι απομονωνόντουσαν αμέσως. Αυτά που λένε...είναι παραμύθια... Τα σπάνια επεισόδια τα κάνανε οι λίγοι σκάρτοι.»

Ο Στέλιος Κερομύτης εκτός από τα δικά του τραγούδια, ερμήνευσε και τραγούδια άλλων συνθετών με τη χαρακτηριστική του φωνή, τη λιονταρίσια, όπως έλεγε ο Τσιτσάνης όπως: του Κώστα Σκαρβέλη, του Παναγιώτη Τούντα, του Κώστα Καρίπη, του Βασίλη Τσιτσάνη κ.α. Ιδιαίτερου ενδιαφέροντος είναι η δισκογραφική του συνεργασία σε αρκετά τραγούδια με την Ιωάννα Γεωργακοπούλου όπως το «Μπρος τον Άγιο Σπυρίδωνα» Γούναρης, Γεωργακοπούλου, Κερομύτης).

Ο Βαγγέλης Μαρίνος με τον Στέλιο Κερομύτη

«Διπλός καημός» 1940 Κερομύτης/Νταίζη Σταυροπούλου» <https://youtu.be/W8DMsLOjfC8>

Στην πολυετή καριέρα του στα λαϊκά πάγκα συνεργάστηκε με τους περισσότερους από τους μεγάλους συνθέτες και τραγουδιστές του ρεμπέτικου. Σταχυολογώντας για παράδειγμα το '48 βρίσκεται, στου «Τζίμη του Χοντρού», στην Αχαρνών, μαζί με τους Τσιτσάνη, Περιστέρη, Κασσιμάτη, Ρούκουνα, Τουρκάκη και τη νεαρή τότε Σωτηρία Μπέλλου. Λίγο αργότερα την ίδια χρονιά στου Καλαματιανού στις Τζιτζιφιές, με Τσιτσάνη, Χατζηχρήστο, Μάρκο, Μητσάκη, Παπαϊωάννου, Περιστέρη, Κασσιμάτη κ.α. Χαρακτηριστικά η συνεργασία του με τον Βασίλη Τσιτσάνη διάρκεσε με διακοπές δεκαεπτά περίπου χρόνια. Ο Στέλιος Κερομύτης πέθανε από καρκίνο, στις 6 Μάρτη του 1979.

Σημειώσεις

(1) Ο Στέλιος Κερομύτης αναλύει τους Δρόμους, τα Ντουζένια και τα Μακάμια του ρεμπέτικου <https://www.youtube.com/watch?v=Yc8taNlZeYI> στην Σοφία Μιχαλίτση. Συνεντεύξεις με τον Στέλιο Κερομύτη (συναισθηματική περιδίηση του ύφους και του ήθους των ρεμπέτικων)

Τα ντουζένια, τα διαφορετικά κουρντίσματα, όπως αντιλαμβάνεστε είναι συνυφασμένα με το μπουζούκι και η χρήση τους αρχίζει με τη γέννηση και την εμφάνιση του οργάνου από τα βάθη των αιώνων. Ποια είναι όμως τα πρώτα παλιά αυθεντικά ντουζένια και πώς μπορούμε να τα μάθουμε; Στο παραπάνω ερώτημα πολλοί κατά καιρούς προσπάθησαν να δώσουν λύση και να πάρουν θέση, έχοντας όμως λιγοστά στοιχεία στη διάθεσή τους. Έτσι, αποτέλεσμα της προσπάθειάς τους ήταν όχι μόνο να μη βρουν ουσιαστικές και αληθινές λύσεις, αλλά να βρεθούν αντιμέτωποι με ένα φάσμα αντιθέσεων και αδιεξόδων.

Σήμερα, μετά από συνεχή έρευνα και μελέτη ετών του αντικειμένου, μπορούμε να παρουσιάσουμε αυτά τα ιστορικά αυθεντικά κουρντίσματα (ντουζένια), τα οποία κυριάρχησαν στα πρώτα χρόνια του μπουζουκιού (τέλη 19ου - αρχές 20ού αιώνα). Σημαντικό ρόλο σ' αυτή την προσπάθεια έπαιξαν μερικές δημοσιοποιημένες απόψεις και ηχογραφήσεις του ρεμπέτη Στέλιου Κερομύτη, καθώς και συζητήσεις που είχαμε κάνει με το λαϊκό μουσικό Θανάση Αθανασίου. Τα ντουζένια είναι άρρηκτα συνδεδεμένα με τη βυζαντινή μουσική παράδοση, σχετικά με τη χρήση του Ισοκράτη ή Ίσου στις φωνές που συνοδεύουν το μέλος. Αυτή η προέλευση-καταγωγή και η σχέση τους με το Βυζάντιο βοηθάει σήμερα στην έρευνα, στην κατανόηση και στην καλύτερη προσέγγιση της παραδοσιακής μουσικής.

Κατηγορίες κουρδισμάτων

* Ίσιο: Ρε-Σολ-Ρε Είναι από τα πρώτα κουρντίσματα και η ονομασία του κατά το Στέλιο Κερομύτη οφείλεται στο ότι «οι φωνές έρχονται σε μία γωνία». Εδώ παίζεται κυρίως ο Ραστ σύμφωνα με τον παραδοσιακό τρόπο παιξίματος.

Παράδειγμα για το «Ίσιο» ντουζέني Ρε-Σολ-Ρε: «Ταξίμι». Παίζει ο Στέλιος Κερομύτης.

* Ανοιχτό: Οι απόψεις για το ανοιχτό κούρδισμα δίστανται. Η πρώτη άποψη (Θανάσης Αθανασίου) αναφέρεται ως Ρε-Ρε-Ρε και η δεύτερη (Μάρκος Βαμβακάρης) ως Ρε-Σολ-Σολ. Κατά την πρώτη άποψη το κούρδισμα -το οποίο κατά τη γνώμη μου (Σταύρος Κουρούσης) ίσως είναι και το αρχαιότερο- γίνεται με τη χρήση χορδών του ίδιου πάχους. Για τη σωστή απόδοση αυτού του κουρντίματος το βασικότερο είναι η χρήση της μεσαίας χορδής ως μελωδική γραμμή και των άλλων δύο ως βοηθητικές. Κατάλληλοι δρόμοι γι' αυτό το κούρδισμα θεωρούνται ο Ραστ και ο Ουσάκ.

Παράδειγμα για το «Ανοιχτό» ντουζέني Ρε-Σολ-Σολ: «Ταξίμι». Παίζει ο Στέλιος Κερομύτης

* Καραντουζέني (μαύρο κούρδισμα): Ρε-Σολ-Λα Είναι το πιο ξακουστό, το πιο φημισμένο κούρδισμα. Σε αυτό οι παλιοί έπαιζαν το δρόμο Ουσάκ. Είχε σαν βάση το δεύτερο τάστο της Σολ χορδής. Από εκεί ξεκινάει το ταξίμι και εξελίσσεται.

Παράδειγμα για το «Καραντουζέني» Ρε-Σολ-Λα: «Ταξίμι και βαρύ ζεϊμπέκικο». Παίζει ο Στέλιος Κερομύτης. Γιουρούκικο (με κάμες οι γιουρούκες)

* Συριανό: Ρε-Σολ-Λα# Η χρήση αυτού του κούρδισματος είναι κατάλληλη για τους δρόμους Χιτζάζ και Χιτζασκιάρ. Η βάση για τη σωστή απόδοσή του είναι το πρώτο τάστο της Σολ χορδής. Παράδειγμα για το «Συριανό» ντουζένι Ρε-Σολ-Λα#: «Ταξίμι και ζεϊμπέκικο». Παίζει ο Στέλιος Κερομούτης.

* Αραμπιέν: Ρε-Σολ-Σι Η κατάλληλη χρήση είναι ο δρόμος Χουζάμ και έχει σαν βάση το τέταρτο τάστο της Σολ χορδής. Κατά τη γνώμη μου είναι το δυσκολότερο κούρδισμα, πλην όμως παράγει εντυπωσιακά ηχοχρώματα. (ο Μάρκος δεν έγραψε ποτέ νομίζω Χουζάμ) (γιουρούκικο) Παράδειγμα για το ντουζένι «Αραμπιέν» Ρε-Σολ-Σι: «Ταξίμι και ζεϊμπέκικο παραδοσιακό». Παίζει ο Στέλιος Κερομούτης.

* Άγνωστης ονομασίας: Ρε-Σολ-Ντο Δεν έχει διασταυρωθεί με βεβαιότητα η ονομασία του. Θα λέγαμε ότι είναι το κοντινότερο στο σημερινό κούρδισμα Ρε-Λα-Ρε (Ιταλικό), αφού μπορούν να παιχτούν αποτελεσματικά και με «ασφάλεια» διάφοροι δρόμοι (Χιτζάζ, Πειραιώτικο, Ουσάκ, Σαμπάχ, Μινόρε, Ματζόρε, Χουζάμ κ.ά.). Έχει σαν βάση το πέμπτο τάστο της Σολ χορδής και το δεύτερο τάστο της Ρε χορδής.

Η Σοφία Μιχαλίτση ξεκίνησε σαν παραγωγός εκπομπών κλασικής μουσικής πριν από τον Μάνο Χατζιδάκι στο Τρίτο Πρόγραμμα και παράλληλα έντυσε κατά την περίοδο της καριέρας της με τις μουσικές της επιμέλειες πλήθος σπουδαίων θεατρικών και ραδιοφωνικών παραγωγών. Όταν το 1975 ήρθε στην ΕΡΤ ο Μάνος Χατζιδάκις, την επέλεξε για να διευθύνει και να αναμορφώσει το κρατικό Β' Πρόγραμμα. Τότε στο Β' πρόγραμμα εργαζόταν ένας φίλος πολιτικός μηχανικός ο Σπύρος Παπαϊωάννου που έκανε μια εξαιρετική σειρά εκπομπών για το ρεμπέτικο. Σειρά που ευτυχώς σώζεται στο αρχείο. Τότε ξεκίνησε και ο Γιώργος Χατζηστεφάνου μετά από πρόσκληση της Σοφίας το «Καλησπέρα κύριε Έντισον», που κράτησε 17 περίπου χρόνια.

Στο Β' Πρόγραμμα η κ. Μιχαλίτση άφησε εποχή. Κάποιο πρωί ωστόσο, στο τέλος της δεκαετίας του '80, ένας δημοσιογράφος χτύπησε την πόρτα του γραφείου της. «Καλημέρα σας» της είπε. «Ήρθα να μου δείξετε τη δουλειά σας γιατί παίρνω τη θέση σας».

Η Σοφία έμεινε στον πάγο έξη μήνες. Αλλά ήταν άτυχη η ΕΡΤ, γιατί τότε ξεκινούσε η ιδιωτική Ραδιοφωνία, που είχε ανάγκη από έμπειρα στελέχη. Η Σοφία πέρασε πρώτα στον Αντέννα και ύστερα από λίγο στο ραδιόφωνο του ΣΚΑΪ. Το οργάνωσε, το διηύθυνε και επί των ημερών της κι αυτός ο σταθμός γνώρισε δόξες.

(2) Στις 2/2/2001 ο Γρηγόρης Φαληρέας μαζί με τον Πάνο Σαββόπουλο παρουσίασαν ένα CD με τραγούδια του Στέλιου Κερομούτη στην εκπομπή της NET ΣΥΝ και ΠΛΗΝ, όπου είχαμε την τιμή ως «Παραπεταμένοι» να παρουσιάσουμε δύο τραγούδια του Στ. Κερομούτη «Εγώ ρεμπέτης ήμουνα» και «το λάθος μου αισθάνομαι».

<https://www.parapetameni.gr/%ce%bd%ce%b5%cf%84-%cf%83%cf%85%ce%bd-%ce%ba%ce%b1%ce%b9-%cf%80%ce%bb%ce%b7%ce%bd-%cf%83%cf%84%ce%b9%cf%82-2-2-01/>

Γρηγόρης Φαληρέας: Ιστορικός μουσικός παραγωγός και από τα σημαντικότερα στελέχη της ελληνικής δισκογραφίας, ο Γρηγόρης Φαληρέας έφυγε από τη ζωή 13/5/2019 σκορπώντας θλίψη στον κόσμο της μουσικής σκηνής. Ο Τάσος Φαληρέας (1940-2001) ήταν αδερφός του Γρηγόρη (πατέρα της μουσικού Έλενας Φαληρέα και εργαζόμενης στο Β' πρόγραμμα της ΕΡΤ), που μαζί έφτιαξαν το ιστορικό δισκοπωλείο Pop Eleven και άλλα πολλά. Μαζί έφτιαξαν και την ανεξάρτητη δισκογραφική εταιρεία «Αφοί Φαληρέα» με την οποία έκαναν 200 παραγωγές δίσκων, ενώ ο ίδιος ο Γρηγόρης είχε συνεργαστεί με κορυφαίες ελληνικές δισκογραφικές εταιρείες. Ήταν ο πατέρας των "Imam Baildi", Ορέστη και Λύσανδρου Φαληρέα. Είχε δηλώσει τότε στην εκπομπή ότι έκανε αυτή την παραγωγή του CD για να μάθουν τα παιδιά του τις «πρωτότυπες εκτελέσεις των παλιών ρεμπέτικων μουσικών εκτελέσεων».

“The aristocrat of rebetiko song Stelios Keromitis”

George Makris

Stelios Keromitis or Kiromitis was born in Piraeus in 1908 - died in Piraeus on March 6, 1979 and was buried in the Cemetery of the Resurrection of Keratsini.

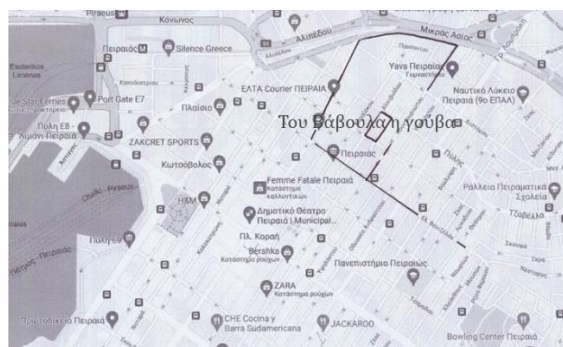

Stelios Keromitis or Kiromitis, also known by the nicknames Boubis or Aristocratis or elegant (*distingué*).

Keromitis, as a bouzouki player, had a special emphasis on the style of the *taximi*, knowing perfectly the techniques of *karantouzenia* (combination of tunes and scales for special groups of songs) ⁽¹⁾. He is considered one of the rebetiko's pioneers, especially during the classical period of Piraeus rebetiko (1932-1940).

In 1934, encouraged by Stratos Pagioumtzis began his professional career. His voice resembled that of Markos. Vassilis Tsitsanis who had been his collaborator for 17 years described his voice as "lion". ODEON PARLOFON wanted Keromitis' voice for competition against the COLUMBIA which used the voice of Markos.

His first record in 1937 was the song "Mes stou Vavoulas ti gouva" <https://youtu.be/-YQcAmWX8uE> while on the other side was also his song "I feel my mistake"⁽²⁾ 1937 <https://youtu.be/eYv6lruhjqw> sung by Stratos Pagioumtzis.

The Gouva area of Piraeus

Who could have imagined that an area of Piraeus with a significant altitude difference (it was significantly lower than the rest of the area) would be immortalized with a song of rebetiko? In general, the area of Gouva (opposite side of the Kerani's factory) is enclosed between Omiridis and Skylitsi streets (parallel to the Piraeus-Faliro railway line) - 34th Syntagma Avenue (beginning

of Iroon Polytechnic University) – El. Venizelou, Pavlou Koundourioti, Pilis and Evangelistrias. The section of Pilis Street between the parallel streets of Alkiviadou and Praxitelous had the most significant altitude difference from the rest of the area's topography.

His recording presence is limited. After a little research we found 16 of his songs, which he was sign as a composer and in most of them as lyricist. There is also a mocking song that circulates on the internet entitled "geramata" without evidence to convince that it belongs to his repertoire. His participation as a skilled instrumentalist player and singer, in songs of other composers exceeds a little the number of 40 songs.

Although Keromiti's discographic presence is limited, his participation in the music scene and his musical influence were inversely proportional and quite intense. Perhaps, the good financial situation of his family allowed him to be several times selective in his career choices.

Keromitis says...

"My father was very strict. He wanted me to be dressed in a suit and tie. To be a gentleman. He told me not to value on money but to be gentle and decent. As a matter of fact, to have a good character». My father knew how to play harmonica so, he learned easily to play beautifully bouzouki. My father's name was Charilaos and was born in Vavoula's Gouva just like me. The area was called Vavoula's Gouva due to the name of an old chieftain of 1821 who had bought lands in the swamps in order to live his family. The place was close to the port of Piraeus. My father was a soldier for many years from 1916 until 1924. Doing his army services, he committed a misdemeanor and as a punishment was sent to Asia Minor area. There he learned bouzouki from some soldier guys.

My father was, let say rich. He had a ship cleaning business. I also used to help him in our family business until I became a professional musician. We had horses and carts. We loaded things in the carts in the yard of our house and together with our workers we used to go to work on the steamers at Tselepi coast or elsewhere. As a professional on the stage, I used to be dressed as a gentleman. I looked like a "lawyer", as companies' people said where I was recorded my songs or I sang and played songs for others. The old people used to make fun of me when I wore a hard collar and tie. But I told them to be and look decent. Little by little, everyone followed my style. I also had a motorbike for my transportation".

Learning bouzouki in a young age: "My father hid his bouzouki in a closet. I had made a key and when my father was out the house I used to take the bouzouki in my hands. I played dranga-drunga, everything I had stolen from my father's exercise. I played silly things. I am self-taught. The father did not understand that his bouzouki was taken even though he had locked it. A night he caught me with his bouzouki and beat me for punishment. I was 6-7 years old and I still remember his words "I will not leave you to become a bum to go and play in taverns and hashish dens. You will become a nice and useful person. You will not make the society to laugh at me".

So, little by little, listening my father to play, I was learning up more and more, because I had the mania of musicality."

(3) "Tombourlika" Tountas , Keromitis & Georgakopoulou 1940 https://youtu.be/-6w_v48s9v0

From 1920, timidly at the beginning, bouzouki and baglama begin to spread and penetrate groups entertaining them where they meet either in small taverns or in yards and hashish smoking areas or even in prisons, the rebetiko song this specific creation by people for people demands its space...

The most famous from the old bouzouki players some were very young and others very old. In the squares of Piraeus and Athens were the following : Mimikos Bogiatzis (Moustakias), the brothers Nikos and George Skrivanos, Thanassis Manetas (the first professional bouzouki player and the first who recorded with bouzouki in Greece in 1931 with someone Spahanis as singer), George Skourtis, the tough guy Apostolos Zymaritis, Retsinas, Charilaos Keromitis, Giannis Michalareas (Glass), the Syrian Nikos Aivaliotis (friend of Domenikos, father of Markos Vamvakaris), Michalis Patrinos, Jovan Tsaous etc.

Among the baglama players known were: Giorgos Nianiouris around 1912, Andrikakis, Giorgos Parakias and others. Most of them were street musicians who played for their fun in taverns, like G. Batis until '32, when he started recording, while some of them were the first professionals of their kind. Most learned the instrument in prison when they were found guilty of a misdemeanor. "Some used to say that those who played bouzouki and those who had "business" with bouzouki players belonged to "underworld". Big mistake. The hate for the bouzouki and rebetiko were the origin for those words. Rebetiko song is created by the people for people themselves. It includes everything. Anguish, pain, longing for a better tomorrow, illness, poverty, unemployment, contempt of the immigrant and the refugee, love, passion, betray and honesty. In other words, it describes with rough music and lyrics the misery and pain of man for a better future...

It is fact that some of rebetes in order to forget for a while their problems used to smoke hashish or drink ouzo but they didn't harm anyone. They were neither thieves, nor swindlers, nor murderers, nor fugitives. They worked where they could find work for living: in fertilizers, in slaughterhouses, in construction, in the port, in transportation and so on. They also had to support their families. The Greek governments and political parties chased rebetiko because they didn't control it. Rebetiko always criticized the social situation and "surpassed" the political authorities."

The house of Keromitis in Amfiali (57 Konstantinoupoleos street, "Nero station, in Vagonakia") and his covered motorbike

Despite all the prohibitions and the punishments by his father, he was taught by his father secretly by watching him playing. Also, other older bouzouki players of Piraeus taught him. In 1923 he met Markos Vamvakaris with whom he became close friends. After 1925, Markos frequently visited the same coffee shop where Keromitis also used to practice himself with a hanged bouzouki on the wall.

Having gained confidence about the way he played bouzouki, begins - like other bouzouki players of his generation, Markos, Dimitris Gogos, Delias, Karidakias - to play at various private parties and taverns with his company. The musical idiom of rebetiko slowly takes on a specific "style" and its musical movement takes off and spreads its sound in society.

In 1934 we have the musical boom of rebetiko with the creation of the music quartet of Piraeus. The first rebetiko company with Markos Vamvakaris, Anestos Delias, Giorgos Batis and Stratos Pagioumtzis with regular appearances exclusively as a rebetiko band in the yard of Sarantopoulos in the area of Anastasi.

After a while, Delias leaves due to a disagreement he had with Markos about an extra payment and Keromitis takes his place. This is Keromiti's first appearance on the stage, of "Keratzakis place"

in Anastasis area of Piraeus and later in the "Forest" of Antonis Vlachos at the Botanical Garden. He was always dressed in modern style which was the reason he acquired the nickname "aristocrat" from his colleagues. We always must keep in our minds that his father was quite rich. In 1937 he recorded his first songs: "Stou Vavoulas ti gouva" and "To lathos mou esthanomai" in Columbia at the urging of Stratos Pagioumtzis. Although a professional, he had hardly announced nothing to his father about the recording. When in a cafe his father heard these recordings, even though he liked them, at home he blamed his wife for the downstream of their son who blackened their family name in the society and charged her that Stelios behaves with this attitude like ballet dancer. The result was Charilaos and his son having about two years to talk to each other. Finally, after two years they drank ouzo in their yard and Stelios' mother told them "two years you did not speak each other and now you are playing together like a company and drinking together ouzo..."

Stelios with Charilaos Keromitis in their yard

Keromitis narrates: "Then (in the old days) the break of a plate in a tavern was a pure challenge. Ever since the bouzouki was made into a tarantula, the singers have become lazy and have ten women on the stage and they've been acting as a variety. They do not respect families. Until the '50s, families used to come with their children, their daughters, their relatives. Good people were coming. The few episodes done by some "scums" were immediately isolated.

Apart from his own songs, Stelios Keromitis sang with his characteristic voice Tsitsanis and other composers, such as: Costas Skarvelis, Panagiotis Tountas, Costas Karipis and others. Of particular interest is his record collaboration in several songs with Ioanna Georgakopoulou (eg "Forward to Agios Spyridon" with Gounaris and Georgakopoulou).

During many years of his career, he collaborated with most of the great composers and singers of rebetiko. For example, in '48, he was in "Tzimis Chondrou" tavern, in Acharnon, together with Tsitsanis, Peristeris, Kasimatis, Roukounas, Tourkaki and Sotiria Bellou. A little later in the same year in "Kalamatianos" in Tzitzifies area, with Tsitsanis, Chatzichristos, Markos, Mitsakis, Papaioannou, Peristeris, Kasimatis and others. His collaboration with Vassilis Tsitsanis lasted with short breaks for about seventeen years. Stelios Keromitis died of cancer on March 6, 1979.

Notes

(1) Stelios Keromitis analyzes the music scales, duzenia and makamia of rebetiko in Sofia Michalitsi (TV and radio producer) <https://www.youtube.com/watch?v=Yc8taNIZeYI>

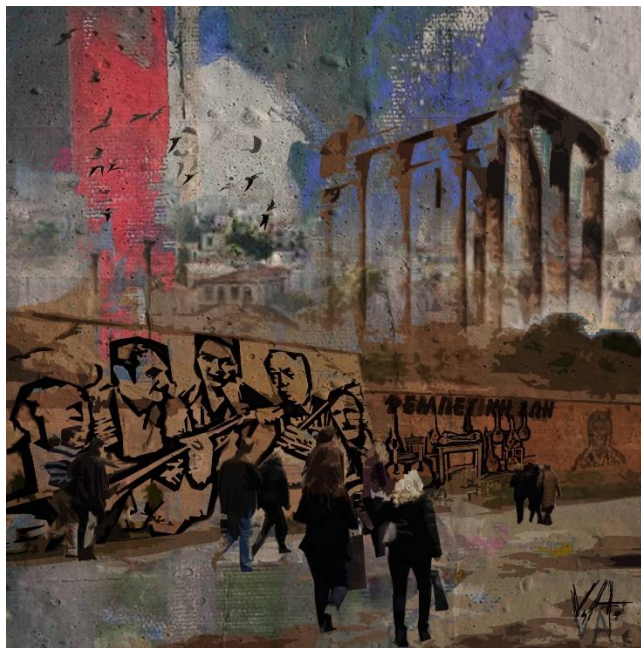
(2) On 2/2/2001 Grigoris Falireas together with Panos Savvopoulos presented a CD with songs by Stelios Keromytis on the show of NET (New Greek Television) "SYN and PLIN", where we had the honor as "Parapetameni" to present two of his songs, "I was a rebetis" and "I feel my mistake". <https://www.parapetameni.gr/%ce%bd%ce%b5%cf%84-%cf%83%cf%85%ce%bd-%ce%ba%ce%b1%ce%b9-%cf%80%ce%bb%ce%b7%ce%bd-%cf%83%cf%84%ce%b9%cf%82-2-2-01/>

“ Το Ρεμπέτικο δεν είναι σημαία ευκαιρίας ”

Γιώργος Μακρής

Μ' αρέσει αυτή η οικογένεια των ρεμπέτικων τραγουδιών. Χωρίς ωραιοποίηση, χωρίς φιοριτούρες και μουσικές γιρλάντες βρίσκουν την αιτία που απασχολεί και βασανίζει το μυαλό σου και την αποκρούουν. Με τον τρόπο τους συμπαραστέκονται στο συναίσθημα που φωλιάζει στη ψυχή, απελευθερώνοντάς το.

Με το αρχικό τους ταξίμι ξεκλειδώνουν την καρδιά και σε κάνουν συμμετοχο στη μαγεία των ήχων τους. Αφήνομαι στην επιρροή τους. Μ' αρέσουν αυτά τα απελπισμένα, χαρούμενα ή ειρωνικά τραγούδια, που δεν σου κουνάνε το “δάχτυλο” υποδεικνύοντας το τι πρέπει να κάνεις ή να μην κάνεις. Με ένα πονηρό και υποδόριο τρόπο ξεδιπλώνουν ξεκάθαρα την κατάσταση που σου δημιούργησε το πρόβλημα: «Εμείς σου τα λέμε φίλε. Κάνε ό,τι θέλεις και να έχεις πάντα υπόψη σου, ό,τι και να κάνεις πάντα λάθος θα είναι...» και συνεχίζουν περήφανα τη μουσική αποστολή τους, χωρίς να ζητάνε τίποτα άλλο, παρά μόνο την αναγνώρισή τους ως στοιχείο της νεοελληνικής σου ταυτότητας. Το ρεμπέτικο δεν είναι σημαία ευκαιρίας. Είναι σύλληψη καρδιάς κι έχει ένα ιδιαίτερο βάρος που προσδιορίζει από πολλές δεκαετίες πριν, τη συμβολή του στην τελική διαμόρφωση του νεοέλληνα.

Ζωγραφική Βαγγέλης Αποστολίδης

Είναι μια μουσική που παράχθηκε με τη συμβολή ποικίλων μουσικών καταβολών στην πορεία του χρόνου, ενεργοποίησε και ενεργοποιεί συναισθήματα και προσδοκίες. Κι όλα αυτά πέρα από σύνορα και αυστηρούς περιορισμούς σε μία σκυταλοδρομία που διαμόρφωσε ένα “ήθος” και ένα “ύφος” τραγουδιών αξεπέραστο διαχρονικά...

Η μουσική είναι μία και δεν υπάρχει κανένα εμπόδιο να την περιορίσει και να της απαγορεύσει το “ταξίδι”. Αν σε βρει η σαϊτιά του ρεμπέτικου και το ερωτευτείς, γίνεται και δικιά σου μουσική κι ας είσαι Άγγλος, Γάλλος, Πορτογάλος ή Τούρκος...

Αναδύεται κάθε φορά μέσα από ξεχασμένες δεκαετίες και φτάνει στο «τώρα». Σαν χρησμός ιεροφάντη, όπως κάνουν όλες οι λαϊκές μουσικές του κόσμου, καταγγέλλει χωρίς ιστορική διακοπή την κοινωνική αδικία, την προδοσία, την μπαμπεσιά, την ξενιτιά, την ανεργία, την

αναληγσία των κρατούντων και παράλληλα απλώνει χέρι και εξυμνεί τον έρωτα, τη φιλία, την μπέσα, τη μαγκιά, εντάσσοντάς τα όλα στη σύγχρονη πραγματικότητα ως στοιχείο κοινωνικής διαμαρτυρίας, που υποκρύπτει έντονα το ίχνος της πολιτικής πρωτοβουλίας, χωρίς κομματικές καθοδηγήσεις. Η μη στοίχιση των καλλιτεχνών του ρεμπέτικου πίσω από την κάλυψη κομμάτων και καθεστώτων, το υποχρέωσε σε αφάνεια. Στην καλύτερη περίπτωση στερήθηκε την επικοινωνία με το ευρύτερο κοινό μέχρι το 1957. Η χούντα των συνταγματαρχών το θεωρούσε άκρως «επικίνδυνο», προκρίνοντας αρκετές φορές εύπεπτα τραγουδάκια με άσμεες και άνευρες μουσικές. Η Ελληνική Ραδιοφωνία/Τηλεόραση την περίοδο της επταετίας το είχε μόνιμα τακτοποιημένο σε black list. Αλλά δεν ήταν μόνο αυτά. Το επίσημο κράτος, με όλες τις αποχρώσεις του, έφτασε πολλές φορές στο σημείο να καταδιώκει και να ποινικοποιεί τη δραστηριότητα των φυσικών συντελεστών του, μουσικών, τραγουδιστών και παραγωγών με σκληρές διώξεις και απαγορευτικές λογοκρισίες.

Δεν πρέπει να μας διαφεύγει το γεγονός ότι το ρεμπέτικο, παρόλο που κατηγορήθηκε για τον αντιπατριωτικό χαρακτήρα του και αποδοκιμάστηκε διαχρονικά περνώντας μέσα από λογοκρισία, ποινικές διώξεις, εξορίες των συντελεστών του και κοινωνικούς αποκλεισμούς, απέδειξε έμπρακτα τον πατριωτισμό του. Με την έναρξη του πολέμου τον Οκτώβριο του 1940, οι πένες και τα μπουζούκια των λαϊκών συνθετών, όσων δεν επιστρατεύτηκαν, πήραν φωτιά... προβάλλοντας τις νίκες του στρατού μας και διακωμωδώντας τους αντιπάλους, συμβάλλοντας με τον τρόπο αυτό στην ενίσχυση του ηθικού των Ελλήνων.

Το ρεμπέτικο δεν είναι μουσικό είδος ασυνεχές. Είναι πάντα παρόν και μας υπενθυμίζει την παρουσία του κάθε φορά που συναντά στον δρόμο του κοινωνικές αποκλίσεις από την αίσθηση του ηθικά και κοινωνικά αποδεκτού, εξαιτίας μεθοδεύσεων καλοπληρωμένων “influencers”(1). Έχει αξιοπρέπεια και διεισδυτικότητα στην κοινωνία και δεν χρειάζεται δήθεν λαϊκές μιμήσεις-πατερίτσες και μακιγιαρισμένες μουσικές εκφράσεις λόγου και σώματος, από διψασμένους για προβολή τύπους, για να αξιολογηθεί. Έχει αυταξία και κύρος και είναι τυπικά και ουσιαστικά αναγνωρισμένο, σε παγκόσμιο επίπεδο, από την UNESCO, ως στοιχείο της “άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς του κόσμου”. Την έχει επιβάλει την αξία του και την παγκόσμια αναγνώρισή του.

Για να ξεκαθαρίσουμε τα πράγματα δεν είναι ίσως η φοβερή μουσική του, ούτε η τρομερή στιχοπλοκή του που το κάνει να επηρεάζει και να ευαισθητοποιεί ευρύτατα κοινωνικά στρώματα, χωρίς διακρίσεις. Είναι η αυθεντικότητα και η ευαισθησία του συνολικού αποτελέσματος της καλλιτεχνικής του δημιουργίας που εκφράζει την εσωτερική αγωνία και ευαισθησία των συντελεστών του. Ψυχικές καταστάσεις που πολλές δεκαετίες τώρα αποτυπώνουν, σε ένα συνεχές ρεπορτάζ, κοινωνικά φαινόμενα και στρεβλώσεις ακόμα και της πολιτικής ζωής με απλό, συνεκτικό και κατανοητό τρόπο...

Όσοι γεννούν πρωθυπουργοί
όλοι τους θα πεθάνουν
τους κυνηγάει ο λαός
για τα καλά που κάνουν...

Η ευαισθησία που τροφοδοτεί την έμπνευση των γνήσιων λαϊκών μουσικών, κάνει την καρδιά τους να πάλλεται σ' ένα ξέφρενο ρυθμό, δίνοντας ζωή στα όργανα. Το ρεμπέτικο έχει καρδιά, αίμα, συναίσθημα, νεύρο και μαζί με άλλα λαϊκά πολιτιστικά στοιχεία παράγεται από τον λαό και έχει αποδέκτη τον ίδιο τον λαό. Δεν είναι εγκεφαλικό προϊόν. Παράγει διαχρονική πολιτιστική αξία αναγνωρισμένη όχι μόνο από επιφανείς μουσικούς, όλων των μουσικών ειδών, αλλά κυρίως από τον ίδιο τον λαό, που πάντα του δίνει τον ρόλο του πρωθιερέα στα γλέντια, στις χαρές και στις λύπες του.

Είναι παράξενο, όταν γράφω για το ρεμπέτικο, το μετουσιώνω μέσα μου ως ένα από τα νεότερα δημιουργήματα του λαού μας, παράλληλα με τη γέννηση του αστικού τρόπου ζωής στο πρώτο τέταρτο του 19ου αιώνα.

Είναι τραγικό ότι ακόμα και σήμερα το ρεμπέτικο, ως μουσικό είδος που περιλαμβάνεται και ηγεμονεύει στην ευρύτερη έννοια του αστικού-λαϊκού μας τραγουδιού, βάλλεται από ορισμένα κοινωνικά ανακλαστικά, τα οποία συνειρμικά το παραπέμπουν σε ένα περιθωριακό είδος τραγουδιού. Ένα “ποταπό” είδος μουσικής έκφρασης, στο οποίο “ενέχεται” ο κόσμος της φυλακής και του περιθωρίου και χαρακτηρίζεται ως φυσικό περιβάλλον μέσα στο οποίο άνθισε, ιδιαίτερα την περίοδο της κλασικής ακμής του (1932-1940). Δεν υπάρχει τίποτα χειρότερο από τις μισές ή στρογγυλεμένες αλήθειες.

Ναι, είναι γεγονός ότι ο χώρος της φυλακής, του περιθωρίου και του τεκέ ακόμα, είχαν συμβολή στη δημιουργία του. Όμως η άποψη αυτή συστηματικά και σκόπιμα αγνόησε τις κοινωνικές, οικονομικές και πολιτιστικές συνθήκες στις κρίσιμες περιόδους της εμφάνισης και δημιουργίας του.

Σε μια περίοδο που οι κοινωνικές ανάγκες και οι πολιτικές εξελίξεις δημιούργησαν έντονα κύματα αστυφιλίας, ο αγροτικός πληθυσμός της Ελλάδας αναλφάβητος, πεινασμένος, κυνηγημένος από την ανέχεια που τον βύθιζε στην απόγνωση και έχοντας χάσει για τα καλά και επί της ουσίας το όχημα του διαφωτισμού, έλκεται αναγκαστικά από την ιδέα ενός πιο ανθρώπινου μέλλοντος στα μεγάλα αστικά κέντρα. Έτσι στην Αθήνα, στον Πειραιά και στη Θεσσαλονίκη, αρχίζει να οργανώνεται η σύγχρονη βιομηχανική παραγωγή, με πλημμυείς νομικές ρυθμίσεις για τους εργαζόμενους και με προνομιακούς τρόπους λειτουργίας προς ορισμένους επιχειρηματικούς κλάδους.

Κι εδώ, στον νέο χώρο της προσδοκίας του για μια υποφερτή ζωή, ο εργάτης συναντά ένα ανάλγητο λειτουργικά κράτος, χωρίς καμία κοινωνική πρόνοια, εκπαιδευτική υποδομή, ιατρική φροντίδα και κατοχύρωση στοιχειωδών δικαιωμάτων και προσπαθεί να επιβιώσει, να χορτάσει την πείνα του.

Στο νέο του χώρο το ταλαιπωρημένο ανθρώπινο δυναμικό εκφράστηκε με το ρεμπέτικο τραγούδι. Το θεώρησε μια συνέχεια του παραδοσιακού τραγουδιού που γνώρισε στους τόπους απ’ όπου ξεκίνησε ως νέος Οδυσσέας, για να αγγίξει το νέο του όνειρο, μια υποφερτή ζωή.

Κι όμως, από τα απίθανα που συμβαίνουν στη μικρή ζωή μας, το “περιθώριο” και ο τεκές συνέβαλαν στη δημιουργία του ρεμπέτικου.

Τι είναι το “περιθώριο” παρά ένα μικρό μέρος μια μεγάλης εικόνας που περιλαμβάνεται με σκούρα χρώματα, στη μεγάλη εικόνα της κοινωνίας μας. Και στο σκούρο χρώμα της εικόνας στοιβάζονται αυτοί που στάθηκαν άτυχοι στην ιδιότυπη λοταρία της ζωής και οι παρίες της κοινωνίας, που κάτω ακόμα, ορισμένοι από αυτούς, από την πρόσκαιρη μέθη του χασισιού ονειρεύτηκαν, μίσησαν, αγάπησαν, πρόδωσαν και προδόθηκαν. Ο κόσμος της «παραβατικότητας» και του «κοινωνικού περιθωρίου» αντάμα με την πλειοψηφία των υπόλοιπων μεροκαματιάρηδων μουσικών, ιθαγενών και προσφύγων, με σπλοστάσιο μπουζούκια, κιθάρες και μπαγλαμάδες, χωρίς να το αντιλαμβάνεται δημιούργησε ένα “μουσικό κίνημα” το “ρεμπέτικο”, το οποίο στην πορεία του μπόλιασε με τη σφραγίδα του “ύφους” και του “ήθους” του την εξέλιξη της ελληνικής μουσικής.

Σκέφτομαι όλους τους πολέμιους του. Αυτούς που δεν κατάφεραν ή δεν θέλησαν να ακολουθήσουν τη “θεραπευτική αγωγή” του και μέσα τους δημιούργησαν μία αντιπαλότητα, η οποία μετεξελίχτηκε σε σκουριά και μίσος για το ρεμπέτικο. Ένα μίσος για την επιρροή του στις γενιές που πέρασαν, στις γενιές του σήμερα και ενδεχόμενα για τις αυριανές. Ένα μίσος που τους υποχρέωσε να επιστρατεύσουν τον “λογοτατισμό” και τις ανεπίτρεπτες και προσβλητικές εκφράσεις τους, για να υποστηρίξουν τις μουσικές προτιμήσεις τους, καθόλα σεβαστές.

Κάποτε διάβασα έναν μεγάλο Έλληνα μουσικό να περιγράφει την ευτυχία που νιώθει λίγο-πολύ ακόμα και στον ύπνο του όταν το θείο ταλέντο του τον οδηγεί στον χώρο της κλασικής μουσικής ανακαλύπτοντας με αυτόν τον τρόπο την «υπέρτατη» έκφραση ευτυχίας. Μα η υπέρτατη έκφραση και το άγγιγμα της μέσα από τη μουσική έχει έναν υποκειμενικό χαρακτήρα σεβαστό και κατανοητό. Είναι αυτός ο υπερφίαλος εγωισμός που κάνει ακόμα και τους ταλαντούχους ανθρώπους να χάνουν το “μέτρο” και να πλανιούνται σε σκοτεινούς λαβύρινθους κατηγορώντας

λαούς ολόκληρους, όπως τον δικό μας, για μουσικές επιλογές που υπαγορεύονται από την έλλειψη παιδείας και την επίδραση απόλυτης ψυχολογικής παρακμής και σήψης από πολιτιστικά υποπροϊόντα, όπως είναι το ρεμπέτικο!

Κι όμως το ρεμπέτικο αντιστέκεται σε ιδεοληψίες και συνθήματα του τύπου “ανήκουμε στη δύση, διότι εκεί μας καλεί το συμφέρον και το πεπρωμένο μας” και “Έλληνες μακριά από την επιρροή της λάγνας Ανατολής και τις άθλιες και ποταπές στιχοπλοκές των αισχρών ρεμπέτικων”. Οι χαρακτηρισμοί αυτοί κάνουν τον “καθωσπρεπισμό” να ερυθριά και να αισχύνεται, κατά τη γνώμη μου, από την υποκριτική συμπεριφορά των υποστηρικτών του.

Όσοι αγαπούμε το ρεμπέτικο ανήκουμε στην πατρίδα της καρδιάς εκεί που κουρνιάζει η Ανατολή, η Δύση, ο ήλιος και το φεγγάρι. Εκεί που γεύεται ο άνθρωπος χαρές και πίκρες. Αυτά δεν είναι λόγια και ισχυρισμοί ενός παράξενου ρέκτη του ρεμπέτικου. Είναι η αναγνώρισή του από την UNESCO, με κείμενα θερμά και υποστηρικτικά γι’ αυτήν την πονεμένη, συλλογική μουσική σύνθεση, ως στοιχείο συνυφασμένο με την “Αυλή Πολιτιστική Κληρονομιά της Παγκόσμιας Ανθρωπότητας”, από τον Δεκέμβρη του 2017.

Καμιά φορά μου έρχονται στο μυαλό τα αποτρόπαια εγκλήματα των Γερμανών ναζί στα κρεματόρια. Σ’ αυτούς τους χώρους μαρτυρίου που έκαιγαν με μίσος εβραίους και άλλους δυστυχείς κρατούμενους, ανεβάζοντας παράλληλα το “πολιτιστικό επίπεδο των ναζί” με το να ακούνε ζωντανές κλασικές μουσικές, από έγκλειστους κρατούμενους μουσικούς. Την ίδια ώρα που τα κρεματόρια έκαιγαν ανθρώπινες υπάρξεις μεταξύ των οποίων φορείς επιστήμης, τέχνης, ανθρώπινης δεξιότητας και πολιτισμού. Αυτό κι αν θα μπορούσαμε να το χαρακτηρίσουμε “επίδραση απόλυτης ψυχολογικής παρακμής”.

Αλλά δεν φταίει βέβαια η μουσική και το τραγούδι. Μόνο ένας βλάκας θα το υπέθετε. Φταίει η πολιτική και η επιβολή της στην κοινωνική ρότα που το κατευθύνει, για καλό ή για κακό του ανθρώπου!

Ποτέ μου δεν κατάλαβα τον μουσικό δογματισμό κάποιων ανθρώπων και τη μονομανία τους, για κάποιο μουσικό είδος. Με τον φανατισμό τους χάνουν την ευκαιρία να απολαύσουν, έστω και περιορισμένα, την ποικίλη προσφορά των μουσικών επιλογών. Επιβάλλουν με αυτόν τον τρόπο στον εαυτό τους μία μουσική “μονοκαλλιέργεια”. Ίσως φοβούνται να μη μολυνθεί το μουσικό καταφύγιο της επιλογής τους. Είναι δικαίωμά τους. Εγώ πάντως αγαπώ το ρεμπέτικο:

γιατί δεν μου βάζει όρια

γιατί δεν μου ζητάει να το αγαπήσω

γιατί μου ανοίγει διάπλατα μουσικούς δρόμους επικοινωνίας

γιατί με απλές κουβέντες διεισδύει και στις πιο απόκρυφες κρυψώνες της καρδιάς

γιατί είναι ένα διαχρονικό και πάντα επίκαιρο σχόλιο στη ζωή μου και ο ήχος των παλλόμενων χορδών του χαϊδεύει την ψυχή μου.

γιατί δίνει συνεχώς χαστούκια στο γιαλαντζί (2) “καθωσπρεπισμό”

γιατί δεν μπορώ να κάνω αλλιώς

(1) influencer: κάποιος που ασκεί επιρροή (επάγγελμα)

(2) γιαλαντζί: τούρκικη λέξη, μεταφορικά ψεύτικο

Το άρθρο έχει δημοσιευθεί στον διαδικτυακό σταθμό Livemedianews στις 10 Μαΐου 2021 με τίτλο «το Ρεμπέτικο δεν είναι σημαία ευκαιρίας» [Livemedianews.gr](https://www.livemedianews.gr) | [Facebook](https://www.facebook.com/livemedianews)

“Rebetiko is not a flag of opportunity”

George Makris

I like this «family» of rebetiko songs. Without beautification, frills and musical garlands, they find the cause that occupies and tortures your mind and repel it. In their own way, they support the emotion that nests in the soul, releasing it.

With their original “taximi” they unlock your heart and make you a participant in the magic atmosphere of their sounds. I leave myself to their influence. I like these desperate, happy or ironic songs that do not wave “a finger” in front of my face suggesting what I should or shouldn’t do in a cunning and subcutaneous way. They just clearly unfold the situation that created the problem for you:

"We are telling you, my friend. Do what you want but always have in mind, that whatever you do will always be wrong..."and they proudly continue their musical mission, without asking for anything else but their recognition by you as an element of your modern Greek identity. Rebetiko is not a “flag of convenience”. It is a conception of the heart and has a special weight that determines from many decades ago, its contribution to the character shaping of the young Greek. It is a genre of music that has been produced with the contribution of various musical backgrounds over the course of time. It has activated and still activates emotions and expectations. Its music penetrates borders and strict restrictions like a relay race that shapes an "ethos" and a "style" of rebetiko songs unsurpassed over time...

Music is unique and there is no obstacle to limit and forbid its "journey". If the arrow of rebetiko finds you and you fall in love with it, it becomes your own music, even if you are English, French, Portuguese or Turkish...

It emerges each time through forgotten decades and reaches the "now". As a hierophant’s oracle, as all the folk music of the world do, denounces without historical interruption the social injustice, betrayal, exile, unemployment, analgesia of the rulers and at the same time it extends its hand and praises love and friendship. With a magic way incorporates everything into modern reality as an element of social protest, which strongly conceals the trace of the political initiative without partisan guidance.

The non-alignment of rebetiko artists behind the coverage of parties and regimes, forced it into obscurity. At best it was deprived of communication with the wider public until 1957. The junta of the colonels in 1967 considered it extremely "dangerous", preferring several times digestible songs with odorless lyrics and music. Hellenic Radio / Television during the seven-year period had it permanently blacklisted.

But that was not all. The official state, in all its nuances, has many times gone so far as to persecute and criminalize the activity of its natural actors, musicians, singers and producers with harsh persecution and prohibitive censorship.

We should not miss the fact that the rebetiko, although accused of its anti-patriotic character and condemned over time through censorship, criminal prosecution, exile of its members and social exclusion, proved finally its patriotism in practice.

With the start of the war in October 1940, the pens and the instruments of the popular composers, those who did not enlist to join the army, caught fire; showcasing the victories of our army and mocking the opponents. In this way the musicians contributed to the strengthening of the morale of Greek people.

Rebetiko is not a discontinuous musical genre. It is always present and reminds us of his presence every time it encounters on its way social deviations from the sense of morally and socially acceptable, due to the methods of well-paid "influencers".

Rebetiko has dignity and penetrative ability to touch the society and does not need supposedly popular imitations-crutches and make-up musical expressions of speech and body, from persons who are thirsty for promotion in order to be evaluated. It has autonomy and prestige. It is formally and substantially recognized worldwide by UNESCO, as an element of the "intangible cultural heritage of humanity". It has imposed its value and its global recognition.

To clarify things. It isn't perhaps its awesome music, nor its fantastic lyricism that influence and sensitize broad social strata without discrimination. The overall result is the authenticity and sensitivity of its artistic creation that expresses the inner agony and sensitivity of the contributors. Mental states that for many decades now capture, in a continuous reportage, social phenomena and distortions of even political life in a simple, coherent and understandable way...

Those who will become prime ministers
All will die...
people are chasing them
for the good they do...

The sensitivity that feeds the inspiration of genuine rebetiko musicians, makes their heart to beat at a frantic pace, giving life to their instruments. Rebetiko has heart, blood, emotion, nerve and together with other popular cultural elements is produced by people and has recipient the people themselves. It is not a brain product. It produces a timeless cultural value recognized not only by prominent musicians of all musical genres, but especially by the people themselves, who always give him the role of high priest in his feasts, joys and sorrows.

It is strange, when I write about rebetiko, I transform it into one of the newest creations of our people, along with the birth of the urban way of life in the first quarter of the 19th century.

It is tragic that even today the rebetiko, as a musical genre that is included and dominates in the broader sense of our urban-folk song, is thrown by some social reflexes, which associatively refer it to a marginal type of song.

A "vile" kind of musical expression, in which the world of prison and the margins is "involved" and is characterized as a natural environment in which it flourished, especially during the period of its classical prosperity (1932-1940). There is nothing worse than half or rounded truths.

Yes, it is a fact that the prison, the "margin" and even the hashish smoking area, contributed to its creation. But this view systematically and deliberately ignored the social, economic and cultural conditions in the critical periods of its emergence and creation.

At a time when social needs and political developments had created intense waves of astyphilia. The rural population of Greece, illiterate, hungry, chased by the misery that plunged them into despair and having lost for good the vehicle of "enlightenment", is attracted necessarily from the idea of a more humane future in large urban centers. Thus, in Athens, Piraeus and Thessaloniki. The modern industrial production begins to be organized, with flawed legal regulations for the employees and with privileged ways of operating towards certain business sectors.

And here, in the new space of his expectation for a better life, the worker encounters a non-functionally cruel state, without any social welfare, educational infrastructure, medical care and securing of basic rights, trying to survive and feed his hunger.

In his new environment the afflicted human dynamic expressed with the rebetiko song. He considered it a continuation of the traditional song he met in the places where he started as a young Odysseus his trip to touch a new dream, a bearable life.

And yet, from the incredible things that happen in our little life, the "margin" and the tekke (1) contributed to the creation of rebetiko.

What is the "margin" but a small part of a large image that is included in dark colors in the big picture of our society. In the dark color of the image are stacked those who stood unlucky in the

peculiar lottery of life and the outcasts of society, that even below, some of them, from the temporary intoxication of hashish dreamed, hated, loved and betrayed.

The world of "delinquency" and "social margin", together with the majority of other musicians, natives and refugees mainly from Asia Minor area, with an "arsenal" of bouzouki, guitars and baglamas, without realizing the fact, created a "music movement" called "rebetiko". Rebetiko during its course grafted the evolution of Greek music with the stamp of its "style" and "ethos".

I think of all rebetiko's opponents. Those who did not succeed or did not want to follow its "curable treatment" and created a rivalry, which turned into rust and hatred for rebetiko. A hatred for its influence on past, present and possibly tomorrow's generations. A hatred that forced them to employ the "intellectualism" and their inadmissible and offensive expressions, in order to support their musical preferences completely respected, against rebetiko!

Once I read about a great Greek musician describing the happiness he feels more or less even during his sleep because his divine talent led him to the field of classical music. Thus, he discovered the "supreme" expression of music. But his "supreme" happiness and its touch through music has a subjective character respected and understandable.

It is this arrogant egoism that makes even talented people to lose their temper and wander into dark labyrinths blaming entire peoples, like ours, for musical choices dictated by lack of education and the effect of absolute psychological decline and decay, from "miserable cultural products", such as rebetiko!

Rebetiko resists ideologies and slogans such as "we belong to the west, because that is where our interest and destiny call us" or "Greeks away from the influence of the lust of the East and the miserable and vile lyrics of infamous rebetiko". These characterizations by the hypocritical behavior of their supporters, in my opinion, remove all the decency of their speech

Those of us who love rebetiko belong to the homeland of the heart where the East, the West, the sun and the moon goes down. Where man tastes joys and sorrows. These are not the words and claims of a strange rebetiko lover. It is its recognition by UNESCO, with warm and supportive texts for this painful, collective musical case, as an element intertwined in the "Intangible Cultural Heritage of Humanity", from December 2017.

Sometimes I think of the heinous crimes of the Nazi Germans in crematoria.

In these places of martyrdom burned with hatred Jews and other unfortunate prisoners, while were raising the "cultural level of the Nazis" by listening live classical music, by incarcerated musicians. At the same time the crematoria were burning human beings including representatives of science, art, human skill and culture.

This is an example which we could call "the effect of absolute psychological decline".

But of course, we cannot blame the music and the song. Only a fool would do this.

It is the policy that imposed on the society not for the good but for the bad of mankind!

I never understood the musical dogmatism of some people and their monomania, for some kind of music. With their fanaticism they miss the opportunity to enjoy, even limited the varied offer of musical kinds. In this way they impose on themselves a musical "monoculture". Maybe they are afraid that the music shelter of their choice will be contaminated. It is their right.

However, I love rebetiko:

because it doesn't pose limits for me

because it doesn't ask me to love it

because it opens me wide musical avenues of communication

because with simple words it penetrates even the most occult hiding places of the heart

because it is a timeless and always relevant comment in my life and the sound of its pulsating strings touches my soul.

because it constantly slaps the "supposed correctness"

because I can't do otherwise...

**Οι συμμετέχοντες στο 12^ο διεθνές σεμινάριο-συνάντηση για το
ρεμπέτικο στην Σκύρο 2021**
***12th International rebetiko seminar-meeting participants,
Skyros Island 2021***

**Στιγμιότυπα από το 12^ο σεμινάριο-συνάντηση για το ρεμπέτικο
στην Σκύρο**

***Highlights of the 11th Seminar on rebetiko and folk song in
Skyros.***

Από τα καθημερινά μαθήματα στο 12^ο διεθνές σεμινάριο-συνάντηση για το ρεμπέτικο στη Σκύρο 18-25/7/2021.

From the daily lessons at the 12th international rebetiko seminar-meeting in Skyros 18-25 /7/2021.

“Διατάζει η Βαρβάρα” Μουσική/Στίχοι: Απόστολος Χατζηχρήστος / Κώστας Γόντικας , Γ. Σταμούλης 1953. Στις ζίλιες... τα τζιτζίκια

"Diatazi i Varvara" "Varvara Orders" Music / Lyrics: Apostolos Chatzichristos / Costas Gondikas, G. Stamoulis 1953. <https://youtu.be/TmVX-ck9U5E>

“Το παιδί του δρόμου” του Γιώργου Μητσάκη με την Μαρία Γρίλλη και τον Γιάννη Τατασόπουλο 1953.

"To pedi tou dromou" Giorgos Mitsakis, Maria Grilli and Giannis Tatasopoulos 1953. <https://youtu.be/bSx8PmWb6pw>

Καλοκαιρινές στιγμές 2021 “Οι Ρεμπέτες” στην Πλατεία στην Σκύρο. Video by Niko Sikkes Summer moments 2021 “The Rebetes” at the Platia, Skyros Island Video by Niko Sikkes

<https://www.facebook.com/673460406/videos/1903280406500623/>

<https://www.facebook.com/673460406/videos/373492234218404/>

Παρασκευή βράδυ, 23.7.2021, στην πλατεία της χώρας της Σκύρου. Τα λόγια είναι μάλλον περιττά, η εικόνα μιλάει από μόνη της. Video-περιγραφή Ρίκα Βλάχου

Friday night, 23.7.2021, in the square of the town of Skyros. Words are rather useless, the image speaks itself. Video-description Rika Vlahou

<https://www.facebook.com/100008006863189/videos/288686946347175/>

Συναυλία 12^{ου} σεμιναρίου συνάντησης για το ρεμπέτικο Θέατρο Φαλτάιτς. Σκύρος 24/7/2021. “Ντυμένη σαν αρχόντισσα” Στέλιος Κερομύτης, Ιωάννα Γεωργακοπούλου 1940.

12th rebetiko seminar meeting, Faltaits Theater. Skyros Island 24/7/2021 “Ntimeni san archontisa” Stelios Keromitis, Ioanna Georgakopoulou 1940.

<https://www.facebook.com/100004631730353/videos/860629668194208/>

Σκύρος, καλοκαίρι 2022 ..δύσκολη χρονιά η περσινή αλλά τολμήσαμε και τα καταφέραμε... ελπίζουμε και προχωράμε...

Skyros Island, summer 2022..last year was a difficult one but we dared and we succeeded...we hope and go on...

<https://youtu.be/UQj0bFJFm3s>